

Transnationalisme en eenzaamheid

Een longitudinale studie naar effect van *transnational behavior* en *transnational belonging* op het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland

Student: Loes Engels

Studentnummer: 452875

Supervisor: Prof. Dr. P.A. Dykstra

Tweede lezer: Prof. Dr. T. Fokkema

Datum: 21-06-2020

Aantal woorden: 9561

Abstract

In dit kwantitatieve onderzoek wordt het effect van transnationale banden op het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland onderzocht. Een onderscheid tussen *transnational behavior* en *transnational belonging* wordt hierbij gehanteerd. Er wordt in dit longitudinale onderzoek gebruik gemaakt van de *Families of Poles in the Netherlands* (FPN) dataset, afgenomen in 2015 en 2018. In totaal zijn er 566 Poolse migranten tussen de 22 en 58 jaar meegenomen in dit onderzoek. Middels verscheidene lineaire regressies is de relatie tussen transnationalisme, eenzaamheid en de twee mediatoren, ervaren discriminatie en positieve sociale vergelijking, onderzocht. Tegen de verwachtingen in tonen de resultaten aan dat zowel ervaren discriminatie als positieve sociale vergelijking de relatie tussen eenzaamheid en transnationalisme niet beïnvloedt. Uit de analyses volgt dat *transnational belonging* zorgt voor een toename van de eenzaamheid van Poolse migranten in Nederland. Tegengesteld aan voorgaande onderzoeken zorgt *transnational behavior* juist voor minder eenzaamheid van Poolse migranten in Nederland.

Keywords: discriminatie; eenzaamheid; Poolse migranten; sociale vergelijking; transnationalisme

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Maatschappelijke relevantie	6
Wetenschappelijke relevantie	8
Theoretisch kader	9
Transnationalisme	9
Mentaal welzijn	9
Ervaren discriminatie	10
Sociale vergelijking	11
Overige determinanten	11
Data	13
FPN survey	13
Meetinstrumenten	13
Afhankelijke variabele	13
Onafhankelijke variabelen	14
Mediatoren	15
Controlevariabelen	16
Methode	17
Resultaten	20
Conclusie	27
Discussie	28
Literatuurlijst	32
Bijlage 1: Variabelen voor analyse	36
Bijlage 2: Ethics and Privacy Checklist	38

Inleiding

Migratie is absoluut geen nieuw fenomeen in Nederland. In bijvoorbeeld een havenstad als Rotterdam is het al eeuwenlang een komen en gaan van migranten (Oudshoorn, 2020). Toch lijkt het in de hedendaagse samenleving vaak alsof migratie een nieuw probleem is waar we mee te maken hebben. ‘Migratiedebat’ is dan ook een begrip dat niet meer weg te denken is uit de Nederlandse nieuwskanalen. Regelmatig wordt er binnen dit debat verwezen naar de komst van gastarbeiders uit bijvoorbeeld Marokko en Turkije in het midden van de twintigste eeuw. Zij kwamen naar Nederland omdat er een tekort was aan werknemers in de Nederlandse samenleving en hadden de intentie om slechts tijdelijk te blijven (Theunis, 1968). Deze tijdelijkheid bleek echter voor veel gastarbeiders slechts een illusie. Een groot deel van de gastarbeiders heeft zich dan ook permanent in Nederland gevestigd met als gevolg dat ze van gastarbeiders overgingen naar immigranten (Prins, 1996).

Vandaag de dag zien we een andere grote groep arbeidsmigranten naar Nederland trekken, voornamelijk afkomstig uit Oost-Europa. Sinds het toetreden van Polen tot de Europese Unie (EU) op 1 mei 2004, is de Poolse migratie naar Nederland sterk gestegen (Dagevos, 2011). De redenen voor Poolse migranten om Nederland als vestigingsland te kiezen kunnen we onderverdelen binnen twee hoofdzakelijke factoren. Ten eerste spelen economische factoren een grote rol. Ten tijde van het toetreden van Polen tot de EU kampte Polen met hoge werkloosheidscijfers van twintig procent (Overbeek, 2018). Hoewel deze cijfers door de economische groei flink gedaald zijn, komen er nog altijd Polen naar Nederland voor werk. Dit komt vooral door het zogenaamde inkomensgat dat er bestaat tussen Polen en Nederland. In Nederland zijn de lonen aanzienlijk hoger, waardoor het aantrekkelijk is om in Nederland werk te zoeken (Wiering, Euwals & De Groot, 2008). De Polen die naar Nederland komen vallen daarom voornamelijk in de categorie arbeidsmigranten. Vanuit Nederland is er ook een grote vraag naar deze arbeidsmigranten, hoofdzakelijk in de land- en tuinbouwsector en de bouwsector. Ten tweede kunnen ook demografische factoren meespelen (Krishnakumar & Indumathi, 2014). Een steeds groter deel van de Poolse migranten in Nederland valt onder de categorie gezinsmigranten (WODC, 2018). Dit houdt in dat migranten ouders of een partner nareizen die zich al in Nederland hebben gevestigd.

De Poolse migranten die door deze verschillende factoren besluiten naar Nederland te migreren, behouden vaak intensieve contacten met familieleden en vrienden in Polen (Karpinska & Ooijevaar, 2016). Dit wordt aangeduid met het concept transnationalisme. Hiermee wordt bedoeld dat migranten economische, sociale, politieke en culturele banden

onderhouden met het land van herkomst (Van Bochove & Rusinovic, 2008). Dit is geen nieuw fenomeen, ook vroeger werd er contact onderhouden met de achterblijvers middels brieven en financiële steun, maar de mate waarin en de manier waarop dit plaatsvindt in de hedendaagse samenleving is wel nieuw (Engbersen, Snel, Leerkes, Van San, & Entzinger, 2003). Deze transnationale gedragingen zijn onder te verdelen in twee categorieën, *transnational behavior* en *transnational belonging*. *Transnational behavior* gaat over fysieke transnationale activiteiten waarbij er letterlijk over grenzen heen wordt gegaan. Dit kan bijvoorbeeld het opzoeken van familie in Polen of het bezoeken van een tandarts in Polen zijn. *Transnational belonging* gaat over de emotionele band die er nog is met het land van herkomst en heeft betrekking op de identiteit van migranten (Klok, Van Tilburg, Suanet & Fokkema, 2017; Levitt & Glick-Schiller, 2004). Door verschillende technologische ontwikkelingen kunnen transnationale banden van beide categorieën gemakkelijk onderhouden worden. Waar het voorheen veel moeilijker was om intensieve banden te onderhouden met het land van herkomst, wordt dit door bijvoorbeeld WhatsApp, Skype en goedkope vluchten vergemakkelijkt. Daarnaast zorgen het internet en satelliettelevisie ervoor dat Poolse migranten in Nederland goed op de hoogte kunnen blijven van wat er gebeurt in Polen (Van Bochove & Rusinovic, 2008). Migranten zijn dus niet langer gebonden binnen de grenzen van de natie waarin zij zich vestigen, maar hebben transnationale banden van zowel fysieke als emotionele aard.

Deze sterke transnationale banden die de migratie vandaag de dag kenmerken roepen verschillende vragen op. Zo is er binnen de media en politiek veel aandacht voor een gebrekkige integratie die volgens hen mede door transnationale banden veroorzaakt wordt. Beleidsmakers wijzen echter ook op de positieve effecten van transnationale banden op het integratieproces, transnationaal ondernemerschap is hier een voorbeeld van (Engbersen et al., 2003). Het effect dat het hebben van transnationale banden heeft op migranten in het gastland is dus nog regelmatig onderwerp van discussie. Zo ook het effect van deze banden op het mentale welzijn van migranten in de Nederlandse samenleving. Het is al bekend dat migranten in de Nederlandse samenleving vaak meer problemen hebben met hun welzijn dan Nederlanders zonder migratieachtergrond (Venema, Garretsen & Van der Maas, 1995; Van Berkum & Smulders, 2010). Ook Poolse migranten in Nederland hebben last van deze welzijnsproblemen. Zo hebben ze bijvoorbeeld vaker problemen bij het verkrijgen van toegang tot hulpverleningsvoorzieningen (Cremers, 2018). Transnationale banden beïnvloeden het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland mogelijk negatief. Dit kan komen doordat discriminatie anders ervaren wordt als er sterke banden worden onderhouden met het

herkomstland. Veel contact met andere Polen en een sterke oriëntatie op Polen zorgt ervoor dat migranten zich bewuster worden van de discriminatie die plaats vindt richting hun groep (McGinnity & Gijsberts, 2015). Dat discriminatie sterker wordt ervaren, beïnvloedt het mentale welzijn van de migranten wellicht negatief. Discriminatie heeft namelijk een negatief effect op het psychologisch welzijn en is een trigger voor sociale stress en depressies (Safi, 2010).

Tot slot zou een sterke transnationale oriëntatie het welzijn van Poolse migranten in Nederland mogelijk ook positief kunnen beïnvloeden. Dit kan bijvoorbeeld doordat Poolse migranten een betere sociaaleconomische positie innemen in Nederland dan in Polen. Migranten met sterke banden met het herkomstland vergelijken hun sociale status nog sterk met inwoners van het herkomstland (Jin, Wen, Fan & Wang, 2012). Door een stijging in sociaaleconomische positie kan dit ervoor zorgen dat Poolse migranten een positieve sociale identiteit vormen als ze hun sociale status vergelijken met het herkomstland. Deze positieve sociale identiteit kan het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland positief beïnvloeden (Prins, 1996).

Het hebben van transnationale banden zou dus negatieve en positieve gevolgen kunnen hebben voor het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland. In dit onderzoek zal er gekeken worden naar beide vormen transnationale banden die Poolse migranten onderhouden en het effect van deze banden op het mentale welzijn. Het mentale welzijn wordt hierbij gemeten aan de hand van de verkorte eenzaamheidsschaal van De Jong-Gierveld (De Jong-Gierveld & Van Tilburg, 2008). Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de *Families of Poles in the Netherlands* (FPN) dataset. Transnationalisme zal gemeten worden aan de hand van het survey afgenomen in 2015 en het mentale welzijn aan de hand van het survey uit 2018. Middels dit longitudinaal onderzoek wordt gepoogd een antwoord te geven op de volgende onderzoeksvraag: **Wat is de invloed van transnationale banden op het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland?**

Maatschappelijke relevantie

Poolse migratie naar Nederland is geen nieuw fenomeen, al in het begin van de twintigste eeuw migreerden veel Polen naar Limburg om daar in de mijnen te gaan werken (Karpinska & Ooijevaar, 2016). De omvang van de hedendaagse migratie verschilt echter sterk met die van voorgaande Poolse migratiestromen. Het aantal Polen dat naar Nederland migreert is sinds de uitbreiding van de EU in 2004 sterk toegenomen. Poolse migranten vormden in 2019 zelfs de grootste migrantengroep die naar Nederland trok met meer dan 27.000 personen. De Poolse migranten in Nederland zijn hiermee de vier klassieke herkomstgroepen, Turken, Marokkanen,

Surinamers en Antillianen, voorbijgestreefd (Gijsberts, Andriessen, Nicolaas & Huijnk et al., 2018). Polen zijn een migratiegroep die duidelijk aanwezig is in de Nederlandse samenleving en een groep die blijft groeien. Bovendien geeft een steeds groter deel van de Poolse migranten aan zich permanent in Nederland te willen vestigen en zijn de land- en tuinbouwsectoren in grote mate afhankelijk van Poolse werknemers (Van Walsum, 2018). Dit zijn sectoren die cruciaal zijn voor de Nederlandse economie (CBS, 2016). Een goede gezondheid van Poolse migranten is daarom van belang voor de welvaart en toekomst van Nederland (Constant, 2017). Een slechte gezondheid van migranten kan immers negatieve gevolgen hebben voor maatschappelijke participatie, integratie en arbeidsparticipatie (Van Berkum & Smulders, 2010).

Veel Poolse migranten in Nederland kenmerken zich door een sterke oriëntatie op Polen. Dit uit zich in een geringe identificatie met Nederland en een sterke gerichtheid op Poolse media (Gijsberts et al., 2018). Driekwart van de Poolse migranten in Nederland heeft wekelijks contact met familie en vrienden in Polen en bijna de helft stuurt geld naar Polen (Karpinska & Ooijevaar, 2016). Veel Poolse migranten bezitten een huis in Polen en gaan regelmatig terug naar Polen. Dit wordt verder vergemakkelijkt door de korte afstand die er bestaat tussen Polen en Nederland. Bovendien worden reismogelijkheden steeds sneller en goedkoper en verbetert de kwaliteit van internetverbindingen. Hierdoor zijn transnationale banden nog eenvoudiger te onderhouden dan voorheen. De vele transnationale activiteiten van Poolse migranten in Nederland worden door verschillende onderzoekers gezien als een belemmering voor identificatie en integratie in Nederland (Gijsberts et al., 2018). In dit onderzoek zal er gekeken worden of transnationale banden van Poolse migranten in Nederland vooral negatief zijn, of mogelijk ook positieve effecten hebben.

Net als andere migrantengroepen ervaren ook Polen in Nederland een afname in hun mentale gezondheid naar mate ze langer in Nederland verblijven (CBS, 2018). De verblijfsduur van Poolse migranten heeft dus een invloed op het mentale welzijn (Gijsberts et al., 2018). Deze achteruitgang van het mentale welzijn van Poolse migranten kan wijzen op een steeds meer gemarginaliseerde positie in de Nederlandse samenleving. In dit onderzoek zal gekeken worden naar zowel transnationale banden als het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland. Er wordt gepoogd duidelijkheid te scheppen over de relatie tussen deze transnationale banden en het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland. Door dit in kaart te brengen biedt dit onderzoek mogelijkheden voor toekomstig beleid omtrent het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland. Het onderscheidt dat er gemaakt wordt tussen *transnational behavior*

en *transnational belonging* is hiervoor een goed aanknopingspunt. Dit geeft mogelijkheden voor een specifiek beleid.

Wetenschappelijke relevantie

Uit eerdere onderzoeken is gebleken dat migranten in Nederland een mindere gezondheid hebben dan Nederlanders zonder migratieachtergrond (Van Berkum & Smulders, 2010). Binnen deze onderzoeken is altijd erg gefocust op een vergelijking tussen de gezondheid van niet-westerse migranten in Nederland en Nederlanders zonder migratieachtergrond. Hieruit blijkt dat niet-westerse migranten bij aankomst in Nederland een betere gezondheid hebben dan Nederlanders zonder migratieachtergrond, maar dat deze gezondheid naar verloop van tijd slechter wordt dan die van Nederlanders zonder migratieachtergrond. Dit geldt voor zowel de fysieke als mentale gezondheid (CBS, 2018). Uit onderzoeken die wel kijken naar zowel niet-westerse als westerse migranten in Nederland is gebleken dat er tussen het welzijn van westerse migranten een kleiner verschil gevonden wordt met Nederlanders zonder migratieachtergrond, dan tussen niet-westerse migranten en Nederlanders zonder migratieachtergrond (Janssen, Kibele, Reus Pons, Vandenheede, & de Valk, 2018). Opvallend voor Poolse migranten is dat hun gezondheid gemiddeld genomen vrij goed is, voornamelijk bij de pas recent gemigreerde Polen. Dit zou verklaard kunnen worden door het *healthy immigrant effect* (Gijsberts et al., 2018). Dit is een effect van positieve selectie waarbij migranten die besluiten te migreren gezonder en jonger zijn dan de gemiddelde populatie in het land van herkomst. Daardoor is de gezondheid van de Poolse migranten bij aankomst in Nederland mogelijk beter dan die van Nederlanders zonder migratieachtergrond (Gijsberts et al., 2018). Dit wordt voor een groot deel verklaard door de leeftijd van de Poolse migranten. Ze zijn over het algemeen gezonder dan Nederlanders zonder migratieachtergrond omdat ze gemiddeld genomen een stuk jonger zijn. Wel blijkt dat zowel de mentale als de fysieke gezondheid negatief worden beïnvloed door de verblijfsduur in Nederland.

In voorgaande onderzoeken naar het welzijn van migranten ligt de focus voornamelijk op niet-westerse migranten in de Nederlandse samenleving. Dit onderzoek naar het welzijn van Poolse migranten in Nederland kan een uitbreiding zijn op voorgaande onderzoeken naar het welzijn van migranten in Nederland. Het is met de data van het FPN survey mogelijk om een vergelijking door de tijd te maken. Dit survey is een panelonderzoek waarbij er op verschillende tijdstippen met dezelfde groep respondenten gewerkt wordt (Bartova, Karpinska, Conkova & Fokkema, 2019). Het onderzoek van Gijsberts et al. (2018) is ook longitudinaal van aard, maar gebruikt hiervoor twee verschillende surveys die niet volledig met elkaar te vergelijken zijn.

Doordat het FPN survey op twee momenten in de tijd is afgenomen, biedt dit onderzoek een accurate vergelijking door de tijd. Bovendien is het responspercentage van het FPN survey een van de hoogste binnen onderzoeken naar Poolse migranten in Nederland (Karpinska & Ooijevaar, 2016). Dit houdt in dat dit onderzoek een beter en completer beeld kan geven van fysieke en emotionele transnationale banden en het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland dan voorgaande onderzoeken.

Het effect van transnationale banden op het welzijn van migranten is al eerder onderzocht in een cross-sectionele studie naar oudere Turkse en Marokkaanse migranten in Nederland (Klok, Van Tilburg, Suanet, Fokkema & Huisman, 2017). Daarbij werd er gekeken naar het effect van *transnational behavior* en *transnational belonging* op eenzaamheid. De uitkomst van dit onderzoek suggereert dat heimweegevoelens, behorende tot *transnational belonging*, van de Turkse en Marokkaanse migranten een positief effect hebben op gevoelens van eenzaamheid. Dit onderzoek naar Poolse migranten in Nederland is hier een uitbreiding op. Ook hier zal gefocust worden op het mentale welzijn, maar het verschil tussen *transnational behavior* en *transnational belonging* zal explicieter behandeld worden. Daarnaast is dit onderzoek longitudinaal van aard en ligt de focus op migranten die zich niet eerder dan 2004 hebben ingeschreven in Nederland (Karpinska, Fokkema, Conkova & Dykstra, 2016). Hierdoor is het mogelijk om in kaart te brengen wat precies de effecten zijn van emotionele en fysieke banden met het herkomstland en of deze verschillende effecten hebben op het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland.

Theoretisch kader

Transnationalisme

Om de focus op transnationale banden zo compleet mogelijk te maken wordt er in dit onderzoek een onderscheid gemaakt tussen het emotionele en fysieke aspect van transnationalisme. Door het effect van *transnational behavior* en *transnational belonging* apart te analyseren, is het mogelijk om te zien welke elementen voornamelijk zorg dragen voor het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland.

Mentaal welzijn

Welzijn is een breed begrip dat op verschillende manieren benaderd kan worden. In dit onderzoek is ervoor gekozen om te focussen op het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland en specifiek op eenzaamheid. Om dit te kunnen meten zijn een aantal vragen uit het FPN survey geselecteerd die overeenkomen met de verkorte eenzaamheidsschaal van De Jong-

Gierveld (De Jong-Gierveld & Van Tilburg, 2008). Deze eenzaamheidsschaal heeft een multidimensionaal karakter. Ook met de verkorte versie wordt zowel de sociale eenzaamheid als de emotionele eenzaamheid van de respondenten gemeten (Van Beuningen, Coumans & Moonen, 2018). Het gaat hierbij om zes uitspraken die de respondenten voorgelegd hebben gekregen en waarbij ze aangeven in hoeverre deze uitspraken op hen van toepassing zijn. De gebruikte variabelen zijn terug te vinden in Bijlage 1. Het gebruik van deze gevalideerde eenzaamheidsschaal biedt mogelijkheden om de resultaten van dit onderzoek te vergelijken met resultaten van andere onderzoeken naar eenzaamheid.

Ervaren discriminatie

Migranten ervaren vaak een achterstand in de samenleving waarin ze zich vestigen. Deze ongelijkheid die ze ervaren kan worden aangeduid met het begrip *ethnic penalties*. Dit heeft betrekking op ongelijke kansen in het leven en een ongelijke behandeling van de migrantenpopulatie gebaseerd op het feit dat ze een andere etniciteit hebben (Safi, 2010). Dit kan betekenen dat migranten minder kans maken op een baan of slechter betaald krijgen dan werknemers zonder migratieachtergrond. Deze nadelen die migranten ervaren ten opzichte van inwoners van het gastland hangen nauw samen met discriminatie. Discriminatie kan namelijk een mogelijke verklaring zijn voor de ongelijke behandeling die migranten ervaren (Midtbøen, 2015). Deze ervaren discriminatie kan weer een negatief effect hebben op het psychologisch welzijn van de migranten. Zij geven aan een mindere kwaliteit van leven en een slechtere mentale gezondheid te hebben. Dit komt omdat discriminatie een trigger is voor sociale stress en depressies (Safi, 2010).

Ervaren discriminatie zorgt dus voor een verslechtering van het mentale welzijn van migranten. Uit het onderzoek van McGinnity en Gijsberts (2015) is gebleken dat het ervaren van discriminatie nauw samenhangt met de connectie die migranten hebben met het herkomstland en contacten met andere migranten uit hetzelfde herkomstland. Poolse migranten die veel Poolse televisie kijken of veel contact hebben met andere Polen in Nederland, worden zich meer bewust van de discriminatie die plaatsvindt richting hun etnische groep. Hoewel de discriminatie op zichzelf niet per se toeneemt, veranderen transnationale banden wel de perceptie van discriminatie voor migranten. Dit houdt in dat transnationale banden met Polen ervoor kunnen zorgen dat Poolse migranten in Nederland meer discriminatie ervaren, en dat daardoor het mentale welzijn van migranten negatief beïnvloed wordt.

Hypothese 1: Het hebben van transnationale banden zorgt voor meer ervaren discriminatie en dit heeft een negatief effect op het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland.

Sociale vergelijking

Een andere mogelijke invalshoek om het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland te verklaren is die van sociale identiteit. Prins (1996) definieert sociale identiteit als “dat deel van het zelfbeeld dat ontleend wordt aan de groepen waartoe men behoort” (p. 28). Volgens de sociale identiteitstheorie streven mensen altijd naar het bezitten van een positieve sociale identiteit (McGinnity & Gijsberts, 2015). Dit kan bereikt worden wanneer de sociale identiteit van de eigen groep een hogere status heeft dan de sociale identiteit van andere groepen (Tajfel & Turner, 1979). Migrantengroepen die om economische redenen migreren hebben vaak een slechtere sociaaleconomische positie en een lagere status dan Nederlanders zonder migratieachtergrond. Op het moment dat migranten zich in een nieuwe samenleving vestigen waar de sociaaleconomische status hoger is, verandert hun sociale identiteit op een negatieve manier omdat ze plotseling lid zijn van een etnische minderheidsgroep en een lage status ervaren (Prins, 1996). Om deze reden zullen Poolse migranten die veelal vanuit economische overwegingen naar Nederland zijn gekomen, in Nederland waarschijnlijk een negatieve sociale identiteit ervaren. Een negatief ervaren sociale identiteit gaat samen met een lager mentaal welzijn (Vanbelle, Boonen & De Witte, 2014).

Voor Poolse migranten met sterke transnationale banden vormt Polen vaak het referentiepunt waarmee de sociale identiteit wordt vergeleken (De Valk & Fokkema, 2018). De sociale identiteit wordt nog gevormd binnen de herkomst samenleving en migranten vergelijken hun sociale status dan nog sterk met de inwoners van het herkomstland (Jin et al., 2012). Doordat de migranten zich in een ander land bevinden waar ze vaak een hogere sociaaleconomische positie hebben kunnen bereiken dan de achterblijvers, zullen ze een positieve sociale identiteit vormen. De migrant heeft immers een hogere status bereikt. Deze positieve sociale vergelijking die we terug zien bij migranten met sterke transnationale banden heeft een positief effect op het welzijn van de migrant (Jin et al., 2012).

Hypothese 2: Het hebben van transnationale banden zorgt voor een positieve sociale vergelijking en dit heeft een positief effect op het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland.

Overige determinanten

Naast transnationale banden zijn er nog enkele factoren die een effect kunnen hebben op veranderingen in het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland. Om duidelijk te krijgen hoeveel van het mentale welzijn te verklaren is door *transnational behavior* en

transnational belonging, is het van belang om voor enkele determinanten van eenzaamheid te controleren. Zo geldt in het algemeen, hoe hoger de opleiding, hoe minder kans op eenzaamheid (Van der Zwet, De Vries, Van de Maat, 2020). Leeftijd heeft juist een negatief effect op de mentale gezondheid, hoe ouder iemand wordt, hoe meer eenzaamheid iemand ervaart (Volksgezondheidszorg, n.d). Vrouwen en alleenstaanden hebben meestal een slechtere mentale gezondheid dan mannen en gehuwden (Volksgezondheidszorg, n.d; Van Beuningen et al., 2018). Bovendien heeft ook het hebben van kinderen en het hebben van een baan een positieve invloed op de mentale gezondheid (Van den Broek & Grundy, 2017; Klok et al., 2017).

Tot slot is het nog relevant om te controleren voor de verblijfsduur van Poolse migranten. Deze verblijfsduur is tijdens het afnemen van het survey niet gelijk voor alle Poolse migranten. Bij aankomst in Nederland hebben Poolse migranten vaak een beter mentaal welzijn dan Nederlanders zonder migratieachtergrond. Dit past binnen de positieve selectie van het eerdergenoemde *healthy immigrant effect* (Gijsberts et al., 2018). In de inleiding is al benoemd dat er sprake is van een inkomensgat tussen Polen en Nederland. Dit wijst erop dat de economische positie van migranten hoogst waarschijnlijk vooruit gaat bij aankomst in Nederland (Ronellenfitsch & Razum, 2004). Deze stijging van het economisch kapitaal wordt in verband gebracht met het mentale welzijn. Er bestaat een positief verband tussen het economisch kapitaal en het mentaal welzijn (Pinxten & Lievens, 2014). Hoewel de positieve effecten van selectie op het mentale welzijn afnemen naar mate Poolse migranten langer in Nederland zijn (Wallace & Wilson, 2019), zou het mentale welzijn moeten stijgen met een stijging in het economisch kapitaal. Toch lijkt hierin een paradox aanwezig te zijn. Uit het onderzoek van Ronellenfitsch en Razum (2004) is gebleken dat Oost-Europese migranten in Duitsland juist een groot risico lopen op een verslechtering van hun welzijn, ongeacht een sociaaleconomische vooruitgang. Dit komt overeen met de *immigrants' health decline hypothesis* die door Lubbers en Gijsberts (2019) gevonden wordt bij Poolse migranten in Nederland. De verblijfsduur kan dus een negatieve of positieve invloed hebben op het mentale welzijn van de Poolse migranten in Nederland.

Om deze redenen worden verblijfsduur, opleidingsniveau, leeftijd, gender en het hebben van een partner in Nederland, kinderen en een baan meegenomen als controlevariabelen in dit onderzoek.

Data

FPN survey

Om tot een antwoord te komen op de onderzoeksvraag wordt er gebruik gemaakt van het FPN survey. Dit survey is onderdeel van het *Generations and Gender Programme* (GGP) en maakt gebruik van de vragenlijst van *Generations and Gender Surveys* (GGS). De gegevens zijn verzameld middels een *mixed-mode* design zodat het responsepercentage zo hoog mogelijk ligt. Dit houdt in dat de data verzameld is door middel van een online survey en een persoonlijk interview middels CAPI (*Computer Assisted Personal Interview*) (Karpinska et al., 2016). Er wordt gebruik gemaakt van twee waves in dit longitudinale onderzoek. *Transnational behavior*, *transnational belonging* en de controlevariabelen worden gemeten ten tijde van wave 1 en het mentale welzijn van Poolse migranten wordt tijdens wave 2 gemeten. Dezelfde respondenten zijn tijdens beide waves bevraagd zodat een causaal verband beter vast te stellen is. Wave 1 is afgenomen tussen oktober 2014 en april 2015 en wave 2 tussen maart 2018 en mei 2018. In totaal hebben 566 respondenten beide vragenlijsten ingevuld, dit is een respons van 65,4 procent (Karpinska & Dykstra, 2018). Vrouwen, getrouwde Poolse migranten en Poolse migranten met kinderen zijn oververtegenwoordigd in het survey. Mannen en eenpersoonshuishoudens zijn ondervertegenwoordigd binnen de groep respondenten (Karpinska et al., 2016)

De variabelen van het FPN survey die in dit onderzoek gebruikt gaan worden zijn in eerder onderzoek uitgebreid getest en voldoen aan de validiteit en betrouwbaarheid standaarden. Het FPN survey volgt de privacy richtlijnen die vastgesteld zijn in de *European Society for Opinion and Market Research* (ESOMAR) code (Karpinska et al., 2016). De data die verzameld is en in dit onderzoek gebruikt gaat worden bevat geen persoonlijk identificeerbare informatie en kan niet terug worden geleid naar specifieke personen.

Meetinstrumenten

Afhankelijke variabele

Om tot een antwoord op de onderzoeksvraag te komen wordt het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland gemeten ten tijde van wave 2, afgenomen in 2018. Zoals eerder aangegeven wordt het mentale welzijn gemeten aan de hand van de eenzaamheidsschaal van De Jong-Gierveld (Van Beuningen et al., 2018). In het FPN survey is de verkorte versie gebruikt waarbij zes uitspraken voorgelegd zijn aan de Poolse migranten. Dit zijn de volgende uitspraken: ‘ik ervaar een leegte om me heen’; ‘er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van narigheid kan terugvallen’; ‘ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen’; ‘ik mis

mensen om me heen'; 'er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel' en 'vaak voel ik me in de steek gelaten'. Deze items zijn volgens een driepunts-Likertschaal geformuleerd waarbij respondenten konden aangeven in hoeverre ze het eens waren met de bovenstaande zes statements omtrent eenzaamheid. De Poolse migranten konden op deze vragen reageren met 'ja', 'min of meer' en 'nee'. Enkelen van de items zijn positief geformuleerd en enkelen negatief. Om hier één schaal van te maken die de eenzaamheid van Poolse migranten in Nederland meet is het van belang om alle items dezelfde kant op te coderen. Dit is zo gedaan dat bij elk item een hogere waarde correspondeert met meer eenzaamheid. Tot slot worden de zes items gedichotomiseerd. Dit wordt gedaan omdat is gebleken dat mensen nogal terughoudend zijn met toegeven dat ze eenzaam zijn (Van Beuningen et al., 2018). Vanwege deze reden wordt ook de antwoordmogelijkheid 'min of meer' gezien als eenzaam. Vervolgens kan de eenzaamheidsschaal gevormd worden door de scores van de zes items bij elkaar op te tellen ($\alpha = 0,76$). Een waarde van 0 komt overeen met geen eenzaamheid en een waarde van 6 met sterke eenzaamheid.

Onafhankelijke variabelen

De variabelen die gebruikt worden om transnationalisme te meten worden gemeten ten tijde van wave 1, afgenomen in 2015. *Transnational behavior* wordt gemeten aan de hand van drie variabelen. De eerste variabele is 'aantal bezoeken aan Polen in de afgelopen 12 maanden'. Dit is een open vraag in het survey. De gegeven antwoorden lopen uiteen van 0 keer tot 30 keer in de afgelopen twaalf maanden. De tweede variabele die gebruikt wordt om *transnational behavior* te meten is 'eigendom in Polen'. Deze variabele wordt gevormd uit vier items die gaan over het hebben van land, een huis, auto of winkel in Polen. Als de Poolse migrant geen eigendom in Polen heeft dan wordt de waarde 0 toegekend en als de respondent wel een van de vier vormen van eigendom in Polen heeft dan wordt de waarde 1 toegekend. Bij deze dichotome variabele komt de waarde 1 dus overeen met *transnational behavior*. De derde gebruikte variabele is 'contact met familieleden in Polen'. Deze variabele wordt gevormd uit drie vragen die gaan over hoe vaak er contact is met een partner, vader of moeder via telefoon, Skype of WhatsApp. De antwoordmogelijkheden op deze vragen zijn 1= 'meer dan eens per week'; 2= 'een keer per week'; 3= 'twee of drie keer per maand'; 4= 'een keer per maand'; 5= 'een paar keer per jaar'; en 6= 'zelden of nooit'. Dit wordt gehercodeerd zodat een hogere waarde correspondeert met meer contact met familie en dus met meer *transnational behavior*. Tot slot wordt de som van deze drie vragen genomen om de variabele 'contact met familieleden in

Polen' te vormen ($\alpha=0,76$). Voor alle drie de bovenstaande variabelen geldt hoe hoger de waarde, hoe meer *transnational behavior* de Poolse migranten in Nederland hebben.

Ook *transnational belonging* wordt gemeten aan de hand van drie variabelen. De eerste variabele is 'beoogde verblijfsduur'. De respondenten konden deze vraag beantwoorden met 1= 'niet meer dan een jaar', 2= 'meer dan een jaar' en 3= 'niet van plan weg te gaan'. Hiervan is een dichotome variabele gemaakt waarbij 1 en 2 gezien worden als terugkeer intentie en 3 gezien wordt als geen terugkeer intentie. Geen terugkeer intentie heeft de waarde 0 gekregen en terugkeer intentie de waarde 1. De tweede variabele is 'ervaart vaak heimwee'. De antwoordmogelijkheden op deze vraag in het survey zijn 1= 'ja, erg vaak', 2= 'ja, soms' en 3= 'nee, nooit'. Deze antwoordmogelijkheden zijn gehercodeerd zodat een hogere waarde overeenkomt met meer *transnational belonging*. De laatste variabele die wordt gebruikt om *transnational belonging* te meten is 'frequentie van het kijken van Poolse televisie'. De antwoordmogelijkheden hierop zijn 1= 'iedere dag', 2= 'een paar keer per week', 3= 'een of twee keer per week', 4= 'minder dan de voorgaande antwoorden' en 5= 'nooit'. Ook deze antwoordmogelijkheden zijn gehercodeerd waarbij een hogere waarde overeenkomt met meer *transnational belonging*.

Mediatoren

Bij beide hypothesen is er sprake van een mediërend verband. De twee mediatoren zijn 'ervaren discriminatie' en 'positieve sociale vergelijking'. De mediator 'ervaren discriminatie', behorende bij de eerste hypothese, wordt gevormd uit de volgende zes vragen: 'discriminatie ervaren tijdens het solliciteren voor een baan of stage'; 'discriminatie ervaren tijdens werk'; 'discriminatie ervaren op straat, in winkels of in het openbaar vervoer'; 'discriminatie ervaren bij verenigingen of sportclubs'; 'discriminatie ervaren tijdens het uitgaan, in clubs etc.' en 'discriminatie ervaren bij openbare diensten'. Hierop konden de respondenten antwoorden met 1= 'nee, nooit', 2= 'ja, soms' en 3= 'ja, vaak'. Dit wordt gehercodeerd tot dichotome variabelen waarbij 0= geen ervaren discriminatie en 1= ervaren discriminatie. Vervolgens worden de zes dichotome variabelen bij elkaar opgeteld tot een nieuwe dichotome variabele. De waarde 0 komt hierbij overeen met geen ervaren discriminatie en ≥ 1 met wel ervaren discriminatie.

De mediërende variabele 'positieve sociale vergelijking' bij de tweede hypothese wordt gevormd uit één item uit de vragenlijst. Hierbij werd de respondenten gevraagd de leefsituatie in Nederland te vergelijken met de leefsituatie in Polen. Ze konden hierop antwoorden met 1= 'veel beter'; 2= 'beter'; 3= 'vrijwel hetzelfde'; 4= 'slechter' en 5= 'veel slechter'. Antwoorden

3 tot en met 5 zijn gehercodeerd tot 'geen positieve sociale vergelijking' (=0) en antwoorden 1 en 2 zijn gehercodeerd tot 'positieve sociale vergelijking' (=1).

Controlevariabelen

Zoals eerder beschreven worden er ook nog verschillende controlevariabelen meegenomen in het onderzoek om duidelijk te krijgen hoeveel van het mentale welzijn te verklaren is door *transnational behavior* en *transnational belonging*. De eerste controlevariabele is de verblijfsduur. Deze variabele wordt berekend door 2015 minus 'jaar dat u in Nederland bent komen wonen'. De verblijfsduur van de Poolse migranten in Nederland loopt uiteen van 1 tot 20 jaar. De tweede controlevariabele is de leeftijd van de respondent. Dit wordt net als bij de eerste controlevariabele berekend door 2015 minus het geboortjaar. De Poolse migranten die mee hebben gedaan aan dit onderzoek zijn tussen de 22 en 58 jaar oud. De derde controlevariabele is het geslacht van de respondent. Dit is zo gehercodeerd dat 0= 'man' en 1= 'vrouw'. Vervolgens wordt er ook gecontroleerd voor het opleidingsniveau. Dit wordt gedaan middels de categorisering van de *International Standard Classification of Education (ISCED)*. Dit is een internationale indeling van onderwijsniveaus (CBS, n.d.). Hierbij wordt het opleidingsniveau ingedeeld in vijf groepen: 1= 'primary'; 2= 'lower secondary'; 3= 'upper secondary'; 4= 'postsecondary, non-tertiary'; en 5= 'higher, tertiary'.

Ook voor het hebben van een baan moet worden gecontroleerd. Dit wordt gedaan aan de hand van het item 'belangrijkste activiteit'. Hierbij konden respondenten invullen wat hun belangrijkste dagelijkse bezigheid is. De antwoordmogelijkheden zijn als volgt: 1= 'student of beroepstraining'; 2= 'in dienst van een bedrijf of organisatie'; 3= 'in dienst bij een uitzendbureau'; 4= 'eigen baas'; 5= 'helpen van een familielid in een familiebedrijf of boerderij'; 6= 'werkloos'; 7= 'met pensioen'; 8= 'in militaire of overheidsdienst'; 9= 'huishoudelijk werk'; 10= 'zwangerschapsverlof'; 11= 'ouderschapsverlof'; 12= 'ziek voor een lange tijd of permanent'; 13= 'anders'. Antwoordmogelijkheden 2 tot en met 5 en 8 worden gecodeerd als het hebben van een baan (=1) en de overige antwoordmogelijkheden worden gezien als geen baan (=0).

Om te controleren voor het hebben van kinderen wordt er een nieuwe variabele gevormd. In het survey zijn veel vragen opgenomen over of de respondent kinderen heeft en dit wordt voor iedere (voorgaande) partner apart bevraagd. Al deze vragen worden zo gecodeerd dat 0= 'nee' en 1= 'ja'. Door dit vervolgens bij elkaar op te tellen kan er een variabele worden gevormd die meet of de respondent kinderen heeft. De waarde 0 komt hierbij overeen met geen

kinderen en ≥ 1 komt overeen met het hebben van kinderen. Tot slot wordt de variabele ‘partner in Nederland’ nog meegenomen als controlevariabele. Een partner die niet in Nederland woont of een respondent zonder partner krijgt de waarde 0. Als de Poolse migrant wel een partner in Nederland heeft wordt hier de waarde 1 aan toegekend.

Methode

Om de eerste hypothese te testen, worden er drie lineaire regressies uitgevoerd. Omdat deze hypothese duidt op een mediërend verband, moet er worden gekeken of het verband tussen transnationalisme en het mentale welzijn ook via de ervaren discriminatie verklaard kan worden. Met de eerste lineaire regressie kan het totaal effect worden uitgerekend. Bij deze regressie is eenzaamheid de afhankelijke variabele en zijn de indicatoren van beide vormen van transnationalisme de onafhankelijke variabelen. Vervolgens wordt er een tweede regressie uitgevoerd om de relatie tussen de transnationalisme en de mediator ervaren discriminatie te analyseren. Hierbij zijn de indicatoren van *transnational behavior* en *transnational belonging* de onafhankelijke variabelen en is ervaren discriminatie de afhankelijke variabele. Tot slot wordt er nog een derde lineaire regressie uitgevoerd waarbij eenzaamheid wederom de afhankelijke variabele is en *transnational behavior*, *transnational belonging* én ervaren discriminatie de onafhankelijke variabelen zijn. Uit deze laatste regressie is af te lezen of de sterkte van de relatie tussen de indicatoren van transnationalisme en eenzaamheid afneemt als de mediator ervaren discriminatie wordt toegevoegd. Om te testen of dit een significante afname is wordt er een Sobel Test uitgevoerd.

Ook de tweede hypothese duidt op een mediërend verband. Net als bij de voorgaande hypothese worden hier ook drie lineaire regressies uitgevoerd. De eerste lineaire regressie is gelijk aan de eerste regressie uitgevoerd bij hypothese 1. Middels de tweede lineaire regressie wordt het verband tussen de mediator positieve sociale vergelijking en de indicatoren van transnationalisme geanalyseerd. Hierbij zijn *transnational behavior* en *transnational belonging* de onafhankelijke variabelen en is positieve sociale vergelijking de afhankelijke variabele. Tot slot wordt er nog een derde lineaire regressie uitgevoerd waarbij eenzaamheid de afhankelijke variabele is en *transnational behavior*, *transnational belonging* én positieve sociale vergelijking de onafhankelijke variabelen zijn. Ook hierbij wordt een Sobel Test uitgevoerd om te kijken of de sterkte van de relatie tussen de indicatoren van transnationalisme en eenzaamheid significant reduceert na het toevoegen van de mediator positieve sociale vergelijking.

Bij alle bovenstaande lineaire regressies wordt er gecontroleerd voor de verblijfsduur, opleidingsniveau, leeftijd, gender en het hebben kinderen, een baan en een partner in Nederland. In Tabel 1 is te zien hoe eenzaamheid verdeeld is onder de Poolse respondenten. De beschrijvende statistiek van de afhankelijke, onafhankelijke, mediërende en controlevariabelen is weergegeven in Tabel 2.

Tabel 1

Beschrijvende statistiek van de eenzaamheid van Poolse respondenten in dit onderzoek (N=566)

	Absoluut	Relatief (%)
Niet eenzaam (0-1)	195	34,5
Enigszins eenzaam (2-4)	260	45,9
Sterk eenzaam (5-6)	111	19,6
Totaal	566	100

Tabel 2

Beschrijvende statistiek van alle gebruikte variabelen in dit onderzoek

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Eenzaamheid	566	0	6	2,53	1,95
<i>Transnational belonging</i>					
Beoogde verblijfsduur (1=terugkeer intentie)	566	0	1	0,33	0,47
Ervaart vaak heimwee?	566	1	3	1,99	0,63
Frequentie van het kijken van Poolse televisie	566	1	5	3,65	1,61
<i>Transnational behavior</i>					
Aantal bezoeken aan Polen in de afgelopen 12 maanden	566	0	30	2,19	2,22
Eigendom in Polen (1=ja)	566	0	1	0,29	0,46
Contact met familieleden in Polen	566	0	18	7,08	4,03
<i>Mediatoren</i>					
Ervaren discriminatie (1=ja)	566	0	1	0,67	0,47
Positieve sociale vergelijking (1=ja)	566	0	1	0,80	0,40
<i>Controlevariabelen</i>					
Aantal jaar in Nederland	566	1	22	6,57	3,17
Leeftijd	566	22	58	34,26	6,88
Geslacht (1=vrouw)	566	0	1	0,63	0,48
Opleidingsniveau (ISCED)	566	1	5	3,44	1,18
Baan (1=ja)	566	0	1	0,79	0,41
Kinderen (1=ja)	566	0	1	0,57	0,50
Partner in Nederland (1=ja)	566	0	1	0,84	0,37

Resultaten

In Tabel 3 is te zien welk verband er is tussen beide vormen van transnationalisme en eenzaamheid. Uit het eerste model valt af te lezen dat *transnational belonging* een positief effect heeft op de eenzaamheid van Poolse migranten in Nederland met een verklaarde variantie van vijf procent. Van de drie indicatoren zijn er echter maar twee die een significant effect hebben op eenzaamheid, alleen de beoogde verblijfsduur en gevoelens van heimwee. De indicatoren van *transnational behavior* hebben juist een negatief effect op de eenzaamheid, maar deze indicatoren zijn in model twee niet significant. De verklaarde variantie van het tweede model is daarnaast slechts één procent. Als beide vormen van transnationalisme worden meegenomen in een lineaire regressie, te zien in model 3, dan hebben er vijf indicatoren een significant effect op de eenzaamheid van Poolse migranten in Nederland. Alleen het kijken van Poolse televisie blijft insignificant in de lineaire regressie van model 3. Bovendien worden de Bèta's van alle zes variabelen groter en neemt de verklaarde variantie toe tot acht procent. Dit kan wijzen op een spurieus effect waarbij het effect van de individuele indicatoren van *transnational behavior* en *transnational belonging* onderdrukt wordt en pas zichtbaar worden na het combineren met de andere variabelen. Er is dus sprake van suppressie in model 1 en 2 waardoor het effect van transnationalisme op eenzaamheid pas in model 3 naar voren komt.

In model 4 is te zien hoe de indicatoren van transnationalisme veranderen als de controlevariabelen worden toegevoegd aan de lineaire regressie. Van de zeven toegevoegde controlevariabelen heeft alleen het hebben van een partner in Nederland een significant effect op de eenzaamheid van Poolse migranten in Nederland. Deze variabele heeft een negatief effect op het mentale welzijn. De Bèta's behorende bij de transnationalisme variabelen veranderen slechts minimaal en de R^2 Change is niet significant. Daarnaast zijn dezelfde vijf variabelen behorende bij transnationalisme significant, ook na het toevoegen van de controlevariabelen en blijft het model in zijn geheel significant.

Tabel 3

Lineaire regressies van eenzaamheid op transnational belonging, transnational behavior en controlevariabelen (N=566)

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
	Std. Error	Bèta	Std. Error	Bèta	Std. Error	Bèta	Std. Error	Bèta
Constant	0,31		0,18		0,32		0,74	
<i>Transnational belonging</i>								
Beoogde verblijfsduur	0,18	0,13**			0,18	0,18***	0,18	0,18***
Ervaart vaak heimwee	0,13	0,14**			0,13	0,17***	0,14	0,17***
Frequentie van het kijken van Poolse televisie	0,05	0,04			0,05	0,05	0,05	0,03
<i>Transnational behavior</i>								
Aantal bezoeken aan Polen in de afgelopen 12 maanden			0,04	-0,06	0,04	-0,11*	0,04	-0,12**
Eigendom in Polen			0,18	-0,06	0,18	-0,09*	0,18	-0,08*
Contact met familieleden in Polen			0,02	-0,05	0,02	-0,10*	0,02	-0,10*
<i>Controlevariabelen</i>								
Aantal jaar in Nederland							0,03	0,01
Leeftijd							0,01	-0,06
Geslacht (1=vrouw)							0,18	-0,02
Opleidingsniveau (ISCED)							0,08	-0,02
Baan							0,02	-0,04
Kinderen							0,18	0,06
Partner in Nederland							0,23	0,10*
Adjusted R ²	0,05		0,01		0,08		0,08	
R ² Change							0,01	

Noot: *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001.

Model 1: Transnational belonging als onafhankelijke variabele en eenzaamheid als afhankelijke variabele
 Model 2: Transnational behavior als onafhankelijke variabele en eenzaamheid als afhankelijke variabele
 Model 3: Transnational belonging en transnational behavior als onafhankelijke variabelen en eenzaamheid als afhankelijke variabele
 Model 4: Transnational belonging, transnational behavior en controle variabelen als onafhankelijke variabelen en eenzaamheid als afhankelijke variabele

Beide vormen van transnationalisme hebben dus een tegengesteld gevolg voor de eenzaamheid van de respondenten. *Transnational behavior* leidt tot een verbetering van het mentale welzijn en *transnational belonging* resulteert juist in een verslechtering van het mentale welzijn. In Tabel 4 is vervolgens te zien hoe de indicatoren behorende bij transnationalisme samenhangen met de mediërende variabelen ervaren discriminatie en positieve sociale vergelijking. Uit model 5 wordt duidelijk dat er zowel tussen het ervaren van gevoelens van heimwee en ervaren discriminatie als tussen het aantal bezoeken aan Polen in de afgelopen twaalf maanden en ervaren discriminatie een significante relatie is. Voor heimweegevoelens is dit een positief verband en voor de bezoeken aan Polen juist een negatief verband met de mediator. De verklaarde van model 5 is slechts drie procent.

Model 6 laat zien dat alle drie de indicatoren van *transnational belonging* significant samenhangen met de mediator positieve sociale vergelijking. Voor de verblijfsduur en de heimweegevoelens is dit een negatief verband en voor het kijken van Poolse televisie is dit een positief verband. De indicatoren van *transnational behavior* hebben geen significant verband met positieve sociale vergelijking. Dit model heeft een verklaarde variantie van zeven procent.

Tot slot zijn in Tabel 5 de resultaten te zien van de laatste lineaire regressies. Deze resultaten zijn gepresenteerd naast de resultaten van de eerste lineaire regressie zodat een verschil in Bèta's eenvoudig geanalyseerd kan worden. Uit Tabel 5 volgt dat na het toevoegen van ervaren discriminatie dezelfde vijf variabelen behorende bij transnationalisme significant blijven. Dit wil zeggen dat ook met ervaren discriminatie in het spel de verblijfsduur, gevoelens van heimwee, het bezoeken van Polen, het hebben van eigendom in Polen en contact met familieleden in Polen een significant effect hebben op de eenzaamheidsgevoelens van Poolse migranten in Nederland. Ook de richting van het verband is hetzelfde gebleven, voor *transnational belonging* positief en voor *transnational behavior* negatief. Wel is te zien dat de Bèta's van de beoogde verblijfsduur, heimweegevoelens en het aantal bezoeken aan Polen zijn afgenomen. Dit suggereert dat een deel van het effect van deze drie variabelen op eenzaamheid is weg verklaard door de mediator ervaren discriminatie. Ervaren discriminatie zelf heeft een positief significant effect op de eenzaamheid van Poolse migranten in Nederland en leidt tot meer eenzaamheid. Daarnaast is de verklaarde variantie toegenomen van acht procent naar negen procent na het toevoegen van de mediator. Omdat er tussen de beoogde verblijfsduur en ervaren discriminatie geen significant effect was gevonden (zie Tabel 4) gaat de mediatie echter niet op voor deze indicator van transnational belonging. Het indirecte effect van

heimweegevoelens op eenzaamheid is 0,014 en voor het aantal bezoeken aan Polen op eenzaamheid is dit -0,011. Dit is afgebeeld in Figuur 1 en Figuur 2.

De Sobel Test is vervolgens uitgevoerd om te controleren of de afname in de Bèta's van heimweegevoelens en het aantal bezoeken aan Polen tussen model 4 en 7 significant is. De resultaten van de Sobel Test zijn te zien in Tabel 6 en Tabel 7. Hieruit volgt dat er zowel bij heimweegevoelens en eenzaamheid als bij het aantal bezoeken aan Polen en eenzaamheid geen sprake is van een mediatie door ervaren discriminatie.

In Tabel 5 zijn ook de resultaten van de laatste lineaire regressie met de mediator positieve sociale vergelijking te zien. Hieruit is af te lezen dat er na het toevoegen van de mediator positieve sociale vergelijking een positief significant verband met eenzaamheid blijft voor de verblijfsduur en heimweegevoelens. Voor het aantal bezoeken aan Polen, eigendom in Polen en contact met familieleden in Polen blijft er een negatief significant verband met eenzaamheid zichtbaar na het toevoegen van de mediator. De Bèta's van de bovengenoemde significante variabelen nemen alleen af voor de beoogde verblijfsduur. Voor de andere vier variabelen wordt het effect op eenzaamheid niet weg verklaard door de mediator positieve sociale vergelijking. De mediator positieve sociale vergelijking heeft daarnaast zelf geen significant effect op de eenzaamheid van Poolse migranten in Nederland. Positieve sociale vergelijking verklaart en medieert de eerder gevonden samenhang tussen transnationalisme en eenzaamheid dus niet.

Tabel 4

Lineaire regressies van ervaren discriminatie en positieve sociale vergelijking op transnational belonging, transnational behavior en controlevariabelen (N=566)

	Model 5		Model 6	
	Std. Error	Bèta	Std. Error	Bèta
Constant	0,18		0.15	
<i>Transnational belonging</i>				
Beoogde verblijfsduur	0,05	0,04	0.04	-0.12*
Ervaart vaak heimwee?	0,03	0,15*	0.03	-0.11*
Frequentie van het kijken van Poolse televisie	0,01	-0,02	0.01	0.11*
<i>Transnational behavior</i>				
Aantal bezoeken aan Polen in de afgelopen 12 maanden	0,01	-0,12**	0.01	-0.05
Eigendom in Polen	0,04	0,05	0.04	0.01
Contact met familieleden in Polen	0,01	0,01	0.00	-0.01
<i>Controle variabelen</i>				
Aantal jaar in Nederland	0,01	0,04	0.01	-0.02
Leeftijd	0,00	-0,08	0.00	0.00
Geslacht (1 = vrouw)	0,04	-0,01*	0.04	-0.00
Opleidingsniveau (ISCED)	0,02	0,00	0.02	-0.09*
Baan	0,05	0,02	0.04	0.15***
Kinderen	0,04	-0,00	0.04	0.01
Partner in Nederland	0,06	-0,01	0.05	-0.06
Adjusted R ²	0,03		0,07	

Noot: *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001.

Model 5: Transnational belonging, transnational behavior en controlevariabelen als onafhankelijke variabelen en ervaren discriminatie als afhankelijke variabele

Model 6: Transnational belonging, transnational behavior en controlevariabelen als onafhankelijke variabelen en positieve sociale vergelijking als afhankelijke variabele

Tabel 5

Lineaire regressie van eenzaamheid op transnational belonging, transnational behavior, controlevariabelen en ervaren discriminatie (N=566)

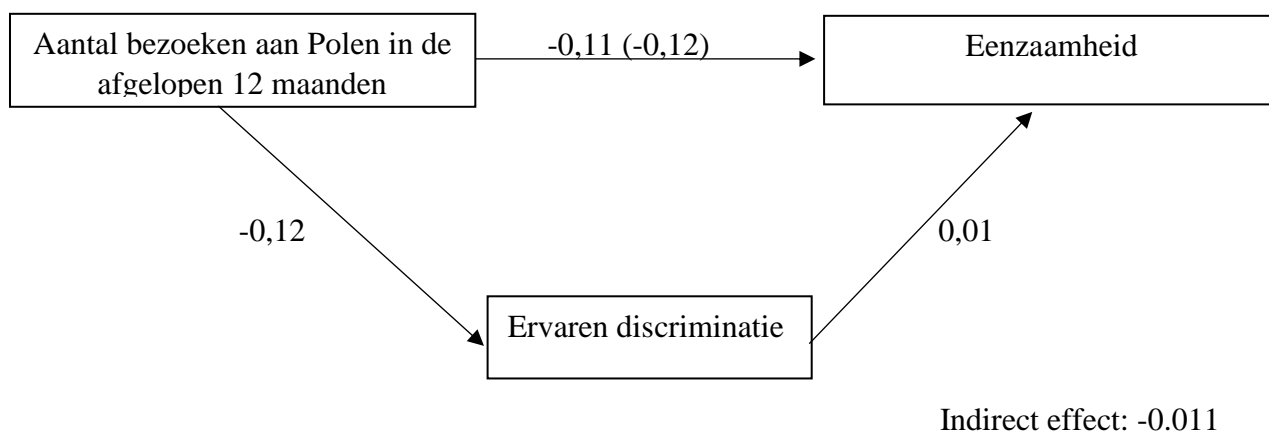
	Model 4		Model 7		Model 8	
	Std. Error	Bèta	Std. Error	Bèta	Std. Error	Bèta
Constant	0,74		0,75		0,76	
<i>Transnational belonging</i>						
Beoogde verblijfsduur	0,18	0,18***	0,18	0,17***	0,19	0,17***
Ervaart vaak heimwee?	0,14	0,17***	0,14	0,16***	0,14	0,17***
Frequentie van het kijken van Poolse televisie	0,05	0,03	0,05	0,03	0,05	0,03
<i>Transnational behavior</i>						
Aantal bezoeken aan Polen in de afgelopen 12 maanden	0,04	-0,12**	0,04	-0,11*	0,04	-0,12**
Eigendom in Polen	0,18	-0,08*	0,18	-0,09*	0,18	-0,09*
Contact met familieleden in Polen	0,02	-0,10*	0,02	-0,10*	0,02	-0,10*
<i>Controle variabelen</i>						
Aantal jaar in Nederland	0,03	0,01	0,03	0,01	0,03	0,01
Leeftijd	0,01	-0,06	0,01	-0,05	0,01	-0,06
Geslacht (1 = vrouw)	0,18	-0,02	0,18	-0,02	0,18	-0,02
Opleidingsniveau (ISCED)	0,08	-0,02	0,08	-0,02	0,08	-0,03
Baan	0,02	-0,04	0,20	-0,04	0,21	-0,03
Kinderen	0,18	0,06	0,18	0,06	0,18	0,06
Partner in Nederland	0,23	0,10*	0,23	0,10*	0,23	0,10*
<i>Mediatoren</i>						
Ervaren discriminatie			0,17	0,09*		
Positieve sociale vergelijking					0,21	-,005
Adjusted R ²		0,08		0,09		0,08
R ² Change				0,01*		0,00

Noot: *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001.

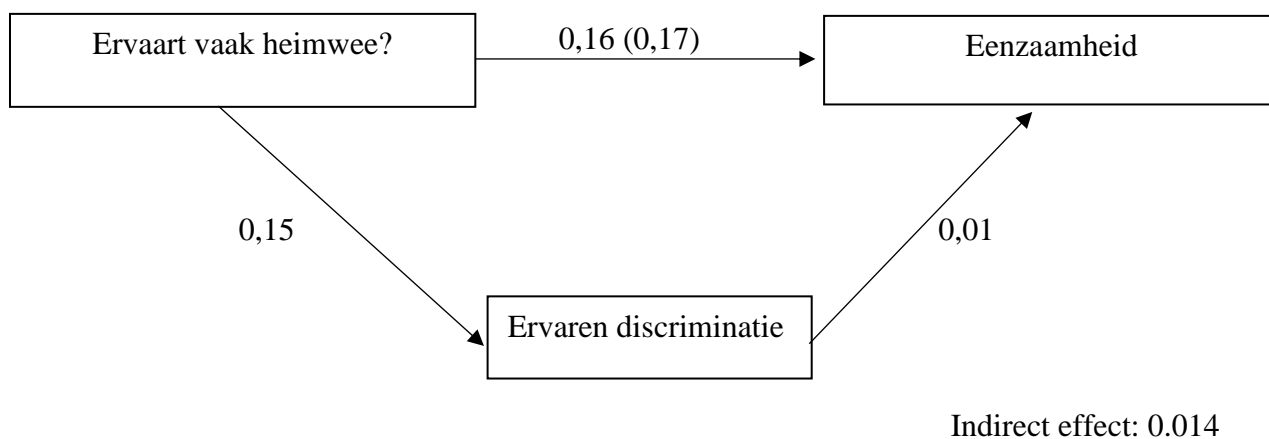
Model 4: Transnational belonging, transnational behavior en controlevariabelen als onafhankelijke variabelen en eenzaamheid als afhankelijke variabele

Model 7: Transnational belonging, transnational behavior, controlevariabelen en ervaren discriminatie als onafhankelijke variabelen en eenzaamheid als afhankelijke variabele

Model 8: Transnational belonging, transnational behavior, controle variabelen en positieve sociale vergelijking als onafhankelijke variabelen en eenzaamheid als afhankelijke variabele

Figuur 1. Het model met de ingevulde Bèta's voor de variabele 'aantal bezoeken aan Polen in de afgelopen 12 maanden'

Figuur 2. Het model met de ingevulde Bèta's voor de variabele 'ervaart vaak heimwee?'

Tabel 6

De Sobel Test uitgevoerd voor heimweegevoelens, ervaren discriminatie en eenzaamheid (N=566)

Het effect van heimweegevoelens op ervaren discriminatie		Het effect van ervaren discriminatie op eenzaamheid		Test statistic	p-waarde
Bèta	Std. Error	Bèta	Std. Error		
0,15	0,03	0,09	0,17	0,53	0,60

Tabel 7

De Sobel Test uitgevoerd voor het aantal bezoeken aan Polen, ervaren discriminatie en eenzaamheid (N=566)

Het effect van het aantal bezoeken aan Polen op ervaren discriminatie		Het effect van ervaren discriminatie op eenzaamheid		Test statistic	p-waarde
Bèta	Std. Error	Bèta	Std. Error		
-0,12	0,01	0,09	0,17	-0,53	0,60

Conclusie

In dit onderzoek is er gezocht naar een antwoord op de vraag ‘*Wat is de invloed van transnationale banden op het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland?*’ Uit de resultaten is gebleken dat beide mediators niet zorgden voor een significante afname van het effect dat *transnational behavior* en *transnational belonging* hebben op de eenzaamheid. Dit houdt in dat er geen steun is gevonden voor beide hypothesen omdat er geen sprake is van mediatie door ervaren discriminatie of positieve sociale vergelijking. Het is echter wel gebleken dat het verband tussen de twee vormen van transnationalisme en eenzaamheid afneemt als ervaren discriminatie wordt meegenomen in de lineaire regressie. Hoewel deze afname niet significant is en er daarom geen sprake is van mediatie, is er wel een verband tussen zowel transnationalisme en ervaren discriminatie als tussen ervaren discriminatie en eenzaamheid.

Daarnaast is er een verband gevonden tussen transnationalisme en de eenzaamheid van de respondenten. Het onderscheid dat gehanteerd is tussen emotionele en fysieke transnationale banden maakte duidelijk dat beide vormen van transnationalisme een tegengesteld effect hebben op de eenzaamheid van Poolse migranten in Nederland. Er is gebleken dat er tussen het kijken van Poolse televisie en eenzaamheid geen significant verband bestaat. Het hebben van een terugkeer intentie en gevoelens van heimwee zijn echter wel positief gecorreleerd aan het mentale welzijn. Dit houdt in dat de eenzaamheid toeneemt als de Poolse migranten in Nederland een terugkeer intentie hebben of als ze vaker heimwee ervaren. Emotionele banden met het herkomstland zorgen dus voor een toename van de eenzaamheid en voor een slechter mentaal welzijn.

Voor *transnational behavior* is er juist een negatief verband gevonden met eenzaamheid. Er is gebleken dat het aantal bezoeken aan Polen, het hebben van eigendom in Polen en contact met familieleden in Polen negatief gecorreleerd zijn met de gehanteerde eenzaamheidsschaal. Dit betekent dat de eenzaamheid van Poolse migranten in Nederland

afneemt als het aantal bezoeken aan Polen toeneemt, als de migrant eigendom in Polen heeft én als het contact met familieleden in Polen toeneemt. Fysiek transnationaal gedrag zorgt dus voor een vermindering van de eenzaamheid en voor een verbetering van het mentale welzijn van de Poolse migranten in Nederland. Dit kan betekenen dat het actief begeven in twee culturen bevorderend kan zijn voor het mentale welzijn van migranten.

Het is duidelijk geworden dat transnationale banden een invloed hebben op het welzijn van Poolse migranten in Nederland. Deze invloed van transnationale banden op het mentale welzijn is zowel positief als negatief van aard. *Transnational behavior*, oftewel fysieke banden met het herkomstland, zorgt voor een verbetering van het mentale welzijn. *Transnational belonging*, emotionele banden met het herkomstland, zorgt juist voor een verslechtering van het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland. Deze relaties worden niet gemedieerd door ervaren discriminatie of een positieve sociale vergelijking.

Discussie

Middels deze studie is de relatie tussen transnationalisme en het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland aangetoond. Dit onderzoek biedt vanwege de longitudinale aard een uitbreiding op eerdere cross-sectionele onderzoeken naar de eenzaamheid van Poolse migranten in Nederland. Het geeft een completer beeld van de relatie die er door de tijd heen bestaat tussen fysieke en emotionele transnationale banden met het mentale welzijn. Overeenkomstig met eerder onderzoek is gebleken dat *transnational belonging* positief samenhangt met eenzaamheid (Klok et al., 2017). Emotionele banden met het herkomstland zorgen ervoor dat gevoelens van eenzaamheid toenemen. Dat *transnational behavior* juist een tegengesteld effect heeft, is tegen de verwachting in. Hoewel er in voorgaande onderzoeken wel eenzelfde distinctie gehanteerd is, is een dusdanig verschillend effect van emotionele en fysieke banden met het herkomstland op eenzaamheid nieuw. Dit kan wellicht verklaard worden doordat migranten met emotionele banden met het herkomstland een soort identiteitscrisis ervaren en een *betwixt and between* identiteit vormen (Grillo, 2007). Hierbij heeft de migrant als het ware een liminale status en behoort nergens helemaal bij. Emotioneel gezien zijn er sterke banden met het herkomstland, maar de migrant bevindt zich fysiek in een ander land. Dit kan de migrant beperken in het vormen van sociale banden in het vestigingsland en op deze manier zorgen voor meer eenzaamheid. Dat Poolse migranten met sterke fysieke banden met het herkomstland juist minder eenzaamheid ervaren kan erop duiden dat *face-to-face* contact belangrijk is (Klok et al., 2017). Enkel emotioneel contact hebben met mensen in het herkomstland maakt het verlangen naar fysiek contact alleen maar groter waardoor migranten zich wellicht eenzamer voelen.

Opvallend aan de uitkomsten van dit onderzoek is dat de relatie tussen transnationalisme en eenzaamheid zoals eerdergenoemd spurieus van aard is. Dit kan erop wijzen dat de variabelen behorende bij transnationalisme onderling ook sterk samenhangen. Deze onderlinge samenhang zorgt ervoor dat de relatie met eenzaamheid versterkt wordt, te zien aan het groter worden van alle Bèta's in model 3. Het is voor toekomstig onderzoek wellicht interessant om deze relatie tussen fysieke en emotionele transnationale banden verder te onderzoeken.

Dat de gevonden relatie tussen transnationalisme en eenzaamheid niet wordt gemedieerd door het ervaren van discriminatie en een positieve sociale vergelijking is tegengesteld aan de verwachtingen. Dit kan eventueel verklaard worden doordat de meerderheid van de respondenten slechts incidenteel discriminatie ervaart op een van de zes bevraagde punten. Migrantengroepen uit niet-westerse landen ervaren in vergelijking veel meer discriminatie (Gijsberts et al., 2018). Het incidentele karakter van de discriminatie kan verklaren dat de relatie tussen transnationalisme en eenzaamheid hier niet significant door beïnvloed wordt. Bovendien is bijna vijftig procent van de respondenten slechts zes jaar of korter in Nederland. Deze groep recent gemigreerde migranten ervaart over het algemeen minder persoonlijke discriminatie (Gijsberts et al., 2018). Dat er geen relatie gevonden is tussen het mentale welzijn en de mediator positieve sociale vergelijking kan mogelijk komen doordat alleen eenzaamheid gehanteerd is als indicator van het mentale welzijn. Uit voorgaande onderzoeken is een dergelijke relatie tussen positieve sociale vergelijking en mentale welzijn wel gebleken. Hierbij is er gefocust op een bredere definitie van mentaal welzijn waarbij naast eenzaamheid onder andere ook angst en depressie zijn meegenomen als indicatoren van het mentale welzijn (Jin et al., 20120).

Doordat er in dit onderzoek gebruik is gemaakt van de gevalideerde eenzaamheidsschaal van De Jong-Gierveld, is het mogelijk om de resultaten van dit onderzoek te vergelijken met andere studies naar eenzaamheid van migranten in Nederland. Zo is uit eerdere onderzoeken al gebleken dat oudere Nederlanders met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond eenzamer zijn dan oudere Nederlanders zonder migratieachtergrond (Van Tilburg & Fokkema, 2020). Daarnaast is uit andere onderzoeken naar voren gekomen dat Nederlanders zonder migratieachtergrond minder eenzaamheid ervaren dan Nederlanders met een migratieachtergrond (Uysal-Bozkir, Fokkema, MacNeil-Vroomen, Van Tilburg & De Rooij, 2015). De resultaten van deze studie komen hiermee overeen. Iets meer dan 65 procent van de Poolse migranten in Nederland ervaart eenzaamheid, tegenover 39 procent van de Nederlanders zonder migratieachtergrond (Van der Zwet et al., 2020). Opvallend is dat de eenzaamheid van

Poolse migranten in Nederland zo hoog ligt. Volgens het onderzoek van de Gezondheidsmonitor ervaart 51 procent van de Nederlanders met een westerse migratieachtergrond eenzaamheid (Van der Zwet et al., 2020). Onder Nederlanders met een niet-westerse achtergrond ligt dit percentage een stuk hoger met 64 procent. Hoewel Poolse migranten afkomstig zijn uit Europa en daarom binnen de groep westerse migranten vallen, komen de eenzaamheidspercentages overeen met die van niet-westerse migranten. Het aandeel Poolse migranten dat eenzaamheid ervaart ligt dus hoger dan vooraf verwacht.

Een beperking van dit onderzoek is dat de sociaaleconomische status van de Poolse migranten in Nederland niet is meegenomen als controlevariabele. Hiervoor is gekozen omdat meer dan de helft van alle respondenten deze vraag niet heeft beantwoord. Het meenemen van de sociaaleconomische status als controlevariabele zou in dit onderzoek daarom niet betrouwbaar zijn. Dit is een beperking omdat de sociaaleconomische status niet alleen het mentale welzijn beïnvloedt, maar ook een invloed heeft op de aard van transnationale banden. Uit onderzoek van Castañeda, Ochoa en Morales (2014) is gebleken dat de sociaaleconomische status onder andere beïnvloedt hoe vaak een migrant het herkomstland bezoekt. Dit kan betekenen dat fysieke transnationale banden met het Polen voor een deel bepaald worden door de sociaaleconomische status van de migrant.

Voor verder onderzoek is het nuttig om het onderscheid tussen *transnational behavior* en *transnational belonging* te blijven hanteren om verder te kijken waarom beide vormen een tegengesteld effect hebben op het mentale welzijn van de migrant. Ook zijn het aantal items behorende bij transnationalisme in dit onderzoek vrij beperkt. Er zou bijvoorbeeld nog gekeken kunnen worden naar het bezoeken van culturele evenementen behorende bij de cultuur van het herkomstland, naar de integratie in de vestigingssamenleving of naar *remittances*, het sturen van geld aan familieleden in het herkomstland. Ook deze transnationale gedragingen kunnen naar verwachting een effect hebben op het mentale welzijn van de Poolse migrant in Nederland. Daarnaast is het interessant om een bredere definitie van mentaal welzijn te hanteren om goed in beeld te kunnen brengen welke elementen van het mentale welzijn worden beïnvloed door transnationale banden.

De uitkomsten van dit onderzoek bieden aanleiding om transnationale gedragingen te zien als een bevorderlijke factor voor het mentale welzijn van migranten. Waar er in de media en politiek veelal negatief wordt gesproken over transnationalisme, zijn fysieke banden met het herkomstland juist gunstig gebleken. Dit kan betekenen dat het migratievraagstuk in Nederland op het moment niet op de best mogelijke manier wordt aangepakt. Momenteel ligt de nadruk

voornamelijk op het stimuleren van integratie en participatie in de Nederlandse samenleving (Rijksoverheid, n.d.). Omdat uit dit onderzoek juist is gebleken dat het onderhouden van fysieke banden met het herkomstland het mentale welzijn ten goede komt, is het mogelijkserwijs relevant om het beleid ook te richten op gelegenheden voor migranten om deze fysieke banden te onderhouden. Voornamelijk voor migranten die niet de intentie hebben zich permanent in Nederland te vestigen, kan dit een relevante stap zijn. In plaats van integratie als gouden standaard te beschouwen en migranten te verplichten te kiezen voor één nationaliteit, zou transnationalisme meer positieve aandacht moeten krijgen (Harbers, 2018). Als migranten beter de mogelijkheid krijgen vanuit bijvoorbeeld hun werkgever om fysieke banden te onderhouden met Polen, zal dit het mentale welzijn hoogst waarschijnlijk positief beïnvloeden.

Literatuurlijst

- Bartova, A., Karpinska, K., Conkova, N., & Fokkema, T. (2019). Families of Poles in the Netherlands: New data to study migrants' family dynamics and social networks in a comparative setting. In T. Castro Martin, J. Koops & D. Vono de Vilhena (Eds.), *Migrant families in Europe. Evidence from the Generations & Gender Programme* (pp. 15-20). Berlin: Population Europe.
- Castañeda, E., Ochoa, O., & Morale, M.C. (2014). Transnational behavior in comparative perspective. *Biocontrol Science and Technology*, 2(3), 305-334.
DOI:10.5117/CMS2014.3.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (n.d.). ISCED. Retrieved from <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/classificaties/onderwijs-en-beroepen/isced>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018). Jaarrapport Integratie. Gezondheid. Retrieved from <https://longreads.cbs.nl/integratie-2018/gezondheid/>.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2016). Nederland verdient miljarden aan export agrosector. Retrieved from <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/23/nederland-verdient-miljarden-aan-export-agrosector>.
- Cremers, R. (2018). *De toegang van Poolse arbeidsmigranten tot Nederlandse zorg- en hulpvoorzieningen. Over de invloed van de bestaande vraag naar hulp, ervaren belemmeringen en culturele verschillen* (Master's thesis, Utrecht University, Nederland). Verkregen via <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/379665>.
- Constant, A.F. (2017) The healthy immigrant paradox and health convergence. *GLO Discussion Paper*, 124. Retrieved from <https://www.econstor.eu/handle/10419/169357>.
- Dagevos, J. (2011). *Poolse migranten. De positie van Polen die vanaf 2004 in Nederland zijn komen wonen*. Sociaal en Cultureel Planbureau. Retrieved from https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2011/Poolse_migranten.
- De Jong-Gierveld, J., & Van Tilburg, T.G. (2008). De ingekorte schaal voor algemene, emotionele en sociale eenzaamheid. *Tijdschrift voor Gereontologie en Geriatrie*, 39 (1), 4-15. <https://doi-org.eur.idm.oclc.org/10.1007/BF03078118>.
- De Valk, H.A.G., & Fokkema, T. (2018). Health among older populations of migrant origin. In Apt, W. (Ed.), Final report: Demographic change and migration (pp. 40-52). Berlin: VDI/VDE/IT.
- Engbersen, G., Snel, E., Leerkes, A., San, M. van, & Entzinger, H. (2003). *Over landsgrenzen. Transnationale betrokkenheid en integratie*. Rotterdam: RISBO.
- Gijsberts, M., Andriessen, I., Nicolaas, H., & Huijnk, W. (2018). Bouwend aan een toekomst in Nederland. De leefsituatie van Poolse migranten die zich na 2004 hebben ingeschreven. *Sociaal en Cultureel Planbureau*. Retrieved from https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2018/Bouwend_aan_een_toekomst_in_Nederland.
- Grillo, R. (2007). Betwixt and between: Trajectories and projects of transmigration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33 (2), 199-217.
<https://doi.org/10.1080/13691830601154138>

- Harbers, M. (2018, 11 september). Proces modernisering nationaliteitsrecht [Kamerbrief]. Retrieved from <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/migratie/documenten/kamerstukken/2018/09/11/tk-proces-modernisering-nationaliteitsrecht>.
- Janssen, F., Kibele, E., Reus Pons, M., Vandenheede, H., & Valk, H. de. (2018). Gezonde levensverwachting op oudere leeftijd: een vergelijking van migranten en niet migranten in drie Europese landen over tijd. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, 49, 232-243. <https://doi.org/10.1007/s12439-018-0267-3>.
- Jin, L., Wen, M., Fan, J., & Wang, G. (2012). Trans-local ties, local ties and psychological well-being among rural-to-urban migrants in Shanghai. *Sociale Science & Medicine*, 75, 288-296. [Doi.org/10.1016/j.socscimed.2012.03.014](https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2012.03.014).
- Karpinska, K., & Dykstra, P.A. (2018). *Families of Poles in the Netherlands (FPN) survey. Wave 2*. DANS. DOI: <https://doi.org/10.17026/dans-xze-q5bh>.
- Karpinska, K., Fokkema, T., Conkova, N., & Dykstra, P. (2016). *Families of Poles in the Netherlands (FPN) survey. Wave 1*. DANS. DOI:<https://doi.org/10.17026/dans-zep-et7y>.
- Karpinska, K., & Ooijevaar, J. (2016). Familierelaties van Polen in Nederland, *Bevolkingstrends*, 2, 1-16.
- Klok, J., Van Tilburg, T.G., Suanet, B., Fokkema, T., & Huisman, M. (2017). National and transnational belonging among Turkish and Moroccan older migrants in the Netherlands: protective against loneliness? *European Journal of Ageing*, 14, 341-351. <https://doi.org/10.1007/s10433-017-0420-9>.
- Klok, J., Van Tilburg, T.G., Suanet, B., & Fokkema, T. (2017). Transnational aging among older Turkish and Moroccan migrants in the Netherlands: Determinant of transnational behavior and transnational belonging. *Transnational Social Review*, 7(1), 25-40. <https://doi.org/10.1080/21931674.2016.1277656>.
- Krishnakumar, P., & Indumathi, T. (2014). Pull and push factors of migration. *Sona Global Management Review*, 8(4), 8-12.
- Levitt, P., & Glick-Schiller, N. (2004). Conceptualizing simultaneity: A transnational social field perspective on society. *The International Migration Review*, 38(3), 1002-1039. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00227.x>.
- Lubbers, M., & Gijsberts, M. (2019). Changes in self-rated health right after immigration: A panel study of economic, social, cultural, and emotional explanations of self rated health among immigrants in the Netherlands. *Frontiers in Sociology*, 4(45). <https://doi.org/10.3389/fsoc.2019.00045>.
- McGinnity, F., & Gijsberts, M. (2015). Perceived group discrimination among Polish migrants to Western Europe: Comparing Germany, the Netherlands, the UK and Ireland. *ESRI Working Paper*, 502, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/129410/1/825525292.pdf>.
- Midtbøen, A. (2015). Ethnic penalties in western labour markets. *Nordic Journal of Migration Research*, 5(4), 185-193. <https://doi.org/10.1515/njmr-2015-0022>.
- Oudshoorn, S. (n.d.). Sporen van migratie in Rotterdam. *Dag van de Rotterdamse geschiedenis*. Retrieved from <https://www.dagvanderotterdamsegeschiedenis.nl/page/429/sporen-van-migratie-rotterdam>.

- Overbeek, E. (2018, 15 januari). Polen lijdt onder vertrek van honderdduizenden landgenoten. *Trouw*. Retrieved from <https://www.trouw.nl/nieuws/polen-lijdt-onder-vertrek-van-honderdduizenden-landgenoten~b015b783/>.
- Pinxten, W., & Lievens, J. The importance of economic, social and cultural capital in understanding health inequalities: using a Bourdieu-based approach in research on physical and mental health perceptions. *Sociology of Health & Illness*, 36(7), 1095-1110. Doi: 10.1111/1467-9566.12154.
- Prins, K.S. (1996). *Van 'gastarbeider' tot 'Nederlander'* (Proefschrift, Rijksuniversiteit Groningen). Retrieved from <https://www.rug.nl/research/portal/files/10273676/thesis.pdf>.
- Rijksoverheid. (n.d.). Migratiebeleid. Retrieved from <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/migratie/migratiebeleid>
- Ronellenfitch, U., & Razum, O. (2004). Deteriorating health satisfaction among immigrants from Eastern Europe to Germany. *International Journal for Equity in Health*, 3(4). <https://doi.org/10.1186/1475-9276-3-4>.
- Safi, M. (2010). Immigrants' life satisfaction in Europe: between assimilation and discrimination. *European Sociological Review*, 26(2), 159-176. Doi:10.1093/esr/jcp013.
- Tajfel, H., & Turner, J. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In: W.G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Theunis, S. (1968). *Gastarbeiders – lastarbeiders*. Hilversum, Nederland: Paul Brand.
- Uyzal-Bozkir, Ö., Fokkema, T., MacNeil-Vroomen, J.L., Van Tilburg, T.G., & De Rooij, S.E. (2015). Translation and validation of the De Jong Gierveld loneliness scale among Older migrants living in the Netherlands. *Journals of Gerontology: Social Sciences*, 72 (1). 109-119. doi:10.1093/geronb/gbv044.
- Vanbelle, E., Boonen, E., & De Witte, H. (2014). De sociale identiteit van werklozen: gevolgen voor het welzijn. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 30(2), 175-194. DOI:10.5553/TvA/016922162014030002007.
- Van Berkum, M.T.M., & Smulders, E.M.C. (2010). *Migranten, preventie en gezondheidszorg*. Utrecht: Stichting Pharos.
- Van Beuningen, J., Coumans, M., & Moonen, L. (2018). *Het meten van eenzaamheid*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Retrieved from <file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/2018ep44-meten-van-eezaamheid.pdf>.
- Van Bochove, M., & Rusinovic, K. (2008). Transnationalism and dimensions of citizenship. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(8), 1337-1343. Doi:10.1080/13691830802364908.
- Van den Broek, T., & Grundy, E. (2017). Loneliness among Polish migrants in the Netherlands: The impact of presence and location of partners and offspring. *Demographic Research*, 37(23), 727-742. DOI: 10.4054/DemRes.2017.37.23.
- Van der Zwet, R., De Vries, S., & Van de Maat, J.W. (2020). *Wat werkt bij de aanpak van eenzaamheid*. Movisie. Retrieved from <https://www.movisie.nl/publicatie/wat-werkt-aanpak-eezaamheid>.

- Van Tilburg, T.G., & Fokkema, T. (2020). Stronger feelings of loneliness among Moroccan and Turkish older adults in the Netherlands: in search for an explanation. *European Journal of Ageing*, 1-12. <https://doi.org/10.1007/s10433-020-00562-x>.
- Van Walsum, S. (2018, 24 april). Poolse migranten zijn steeds vaker van plan in Nederland te blijven. *De Volkskrant*. Retrieved from <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/poolse-migranten-zijn-steeds-vaker-van-plan-in-nederland-te-blijven~bc10c806/>.
- Venema, H.P. Uniken, Garretsen, H.F.L., & Maas, P.J. van der. (1995) Health of migrants and migrant health policy, The Netherlands as an example. *Social Science & Medicine*, 41(6), 809-818.
- Volksgezondheidszorg. (n.d.). Psychische gezondheid. Retrieved from <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/psychische-gezondheid/cijfers-context/huidige-situatie#!node-prevalentie-psychische-klachten-naar-leeftijd>.
- Wallace, M., & Wilson, B. (2019). Migrant mortality advantage versus origin and the selection hypothesis. *Population and development Review*, 45(4), 1-28. <https://doi.org/10.1111/padr.12298>.
- Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. (2018). *Migratie in beeld*. Retrieved from https://www.wodc.nl/binaries/2879_Volledige%20tekst%20desktopversie_tcm28-365851.pdf.
- Wiering, A., Euwals, R., & De Groot, H. (2008). Tijdelijke en permanente Poolse migratie. *ESB*, 93(4539), 429-430.

Bijlage 1: Variabelen voor analyse

Mentale welzijn: een eenzaamheidsschaal gevormd uit de volgende zes variabelen:

- 1) There are plenty of people that I can lean on in case of trouble
- 2) I experience a general sense of emptiness
- 3) I miss having people around
- 4) There are many people I count on completely
- 5) Often. I feel rejected
- 6) There are enough people that I feel close to

Transnational behavior:

- 1) Frequency visiting Poland last 12 months
- 2) Contact met familieleden in Polen, gevormd uit 1) Number of times in touch with partner via phone. Skype. WhatsApp. Etc.? 2) Number of times in touch with your mother via phone. Skype. WhatsApp. Etc. 3) Number of times in touch with your father via phone. Skype. WhatsApp. Etc.
- 3) Eigendom in Polen, gevormd uit 1) Owns dwelling in Poland; 2) Owns land in Poland; 3) Owns store or business in Poland; 4) Owns car, van or truck in Poland.

Transnational belonging:

- 1) Length intend to stay in the Netherlands
- 2) Often feels homesick?
- 3) Frequency of watching Polish television

Ervaren discriminatie: een dichotome variabele gevormd uit de volgende zes variabelen:

- 1) Experienced discrimination when applying for a job or internship
- 2) Experienced discrimination at work
- 3) Experienced discrimination on the street. in shops or public transport
- 4) Experienced discrimination at associations or sport clubs
- 5) Experienced discrimination when going out. at clubs etc.
- 6) Experienced discrimination by public services

Sociale vergelijking:

- 1) Living situation in the Netherlands compared to living situation in Poland

Controlevariabelen:

- 1) Verblijfsduur, gevormd uit Year started living in the Netherlands
- 2) Leeftijd, gevormd uit Year of birth
- 3) Gender

- 4) ISCED respondentt
- 5) Baan, gevormd uit Main activity
- 6) Kinderen, gevormd uit 1) Respondent and partner have children together; 2) Children with ... previous partner; 3) Children with someone with whom you did not cohabit
- 7) Partner living in the Netherlands?

Bijlage 2: Ethics and Privacy Checklist

CHECKLIST ETHICAL AND PRIVACY ASPECTS OF RESEARCH

INSTRUCTION

This checklist should be completed for every research study that is conducted at the Department of Public Administration and Sociology (DPAS). This checklist should be completed *before* commencing with data collection or approaching participants. Students can complete this checklist with help of their supervisor.

This checklist is a mandatory part of the empirical master's thesis and has to be uploaded along with the research proposal.

The guideline for ethical aspects of research of the Dutch Sociological Association (NSV) can be found on their website (http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17). If you have doubts about ethical or privacy aspects of your research study, discuss and resolve the matter with your EUR supervisor. If needed and if advised to do so by your supervisor, you can also consult Dr. Jennifer A. Holland, coordinator of the Sociology Master's Thesis program.

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: Transnationalisme en eenzaamheid. Een longitudinale studie naar effect van transnational behavior en transnational belonging op het mentale welzijn van Poolse migranten in Nederland

Name, email of student: Loes Engels, 452875le@student.eur.nl

Name, email of supervisor: Pearl Dykstra, dykstra@essb.eur.nl

Start date and duration: February 2020, 5 months

Is the research study conducted within DPAS YES

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?
(e.g. internship organization)

PART II: TYPE OF RESEARCH STUDY

Please indicate the type of research study by circling the appropriate answer:

1. Research involving human participants. YES

If 'YES': does the study involve medical or physical research? NO

Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2. Field observations without manipulations that will not involve identification of participants. YES

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). YES

PART III: PARTICIPANTS

(Complete this section only if your study involves human participants)

Where will you collect your data?

Note: indicate for separate data sources.

What is the (anticipated) size of your sample?

Note: indicate for separate data sources.

What is the size of the population from which you will sample?

Note: indicate for separate data sources.

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? YES - NO
2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study? YES - NO
3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? YES - NO
4. Will the study involve actively deceiving the participants? YES - NO
Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.).
5. Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? YES - NO
6. Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person,

	data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)?	YES - NO
7.	Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent?	YES - NO
8.	Is the health and/or safety of participants at risk during the study?	YES - NO
9.	Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured?	YES - NO
10.	Are there any other possible ethical issues with regard to this study?	YES - NO

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.).

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

Part IV: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

My private laptop, securely stored

Note: indicate for separate data sources, for instance for paper-and pencil test data, and for digital data files.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

Loes Engels

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

Weekly

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

N.v.t.

Note: It is advisable to keep directly identifying personal details separated from the rest of the data. Personal details are then replaced by a key/ code. Only the code is part of the database with data and the list of respondents/research subjects is kept separate.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: Loes Engels

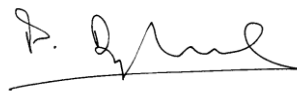
Name (EUR) supervisor: Prof. Dr. Pearl Dykstra

Date:

21/03/2020

Date:

21/03/2020